

B. PARASAL VE MALİ GELİŞMELER

1. Fiyat Hareketleri ve Enflasyon

Türkiye ekonomisinin otuz yıla yakın süredir en önemli sorunlarından biri olan yüksek kronik enflasyon sorununu çözmek amacıyla istikrar programları uygulamaya konulmuştur. Bunlar ya başarılı olamamış ya da sağlanan başarılar kalıcı olmamıştır.

2002 yılında, ekonomik ve sosyal bir sorun olan enflasyonu üç yıllık bir sürede % 12 düzeyine, daha sonrada tek haneli düzeylere indirmeye hedefleyen yeni bir istikrar programı uygulamaya konulmuştur. Programda on iki aylık dönem sonu itibariyle 2002, 2003 ve 2004 yıllarında TÜFE enflasyonunun % 35, % 20 ve % 12, TEFE enflasyonunun % 31, % 16,2 ve % 12'ye düşürülmesi öngörülmüştür. 2002 yılında TEFE ve TÜFE artış hızları belirlenen hedeflerin altında gerçekleşmiştir.

17 Aralık 2002 tarihli Devlet Bakanlığı ve Merkez Bankası ortak basın duyurusu ile 2002 yılı enflasyon hedeflerine ulaşılmış olmasına ek olarak, siyasi belirsizliğin de ortadan kalkmasının enflasyondaki düşüşün devam etmesini mümkün kıldığı belirtilerek, 2003 yılı için TÜFE yıl sonu artışı % 20 olarak belirlenmiştir. 2002 yılında uygulanan ve başarılı olan örtük enflasyon hedeflemesi stratejisi-ne, enflasyon hedeflemesine geçilene kadar devam edileceği açıklanmıştır. Nihai hedefin tek haneli enflasyon olduğu vurgulanmıştır.

2003 yılı için TEFE yıl sonu artışının % 17,4 olması hedeflenmiş, daha sonra da % 16,5 olması öngörülmüştür.

2003 yılında da enflasyon için belirlenen hedeflere ulaşılmıştır. TEFE ve TÜFE artış hızları belirlenen oranların altında kalmıştır. Türkiye böylece enflasyon problemini çözme yolunda önemli bir mesafe katetmiştir. Ancak enflasyon hedeflemesi rejimi 2003 yılında da uygulamaya konulamamıştır.

2003 yılının ilk aylarında büyük ölçüde dışsal kaynaklı etmenler ve maliyet yönlü baskılar nedeniyle enflasyon oranları beklentilerin üzerinde gerçekleşmiştir. Irak savaşının beklenenden kısa sürmesi ve ekonomik programın kararlılıkla sürdürülmesi sonucu enflasyon oranlarında gerileme başlamıştır. TEFE artış hızında Mayıs, TÜFE artış hızında Haziran ayında negatif enflasyon oranları ile karşı kar-

Tablo 50: Toptan Eşya Fiyatları Endeksi (1994=100)

(Yıllık Ortalama)

Yıllar	Aylar	GENEL			TARIM			MADENCİLİK			İMALAT SANAYİ			ENERJİ	
		Değişim (%)	Değişim (%)		Değişim (%)	Değişim (%)		Değişim (%)	Değişim (%)		Değişim (%)	Değişim (%)		Değişim (%)	Değişim (%)
			Kamu	Özel		Toplam	Özel		Toplam	Özel		Toplam	Özel		
1997		595,0	-	594,6	-	724,2	-	618,9	-	605,2	-	556,9	-	541,0	-
1998		1.022,4	71,8	944,8	58,4	1.045,8	75,9	1.352,6	86,8	1.352,6	86,8	1.007,5	66,5	928,2	66,5
1999		1.564,9	53,1	1.617,5	71,2	1.549,1	48,1	1.918,3	41,8	1.918,3	41,8	1.494,0	62,4	1.510,5	62,4
2000		2.369,9	51,4	2.740,8	69,4	2.258,0	45,8	2.647,1	38,0	2.594,6	73,7	2.767,3	83,2	2.131,9	47,0
2001		3.830,3	61,6	4.481,4	70,8	3.573,7	58,3	3.766,1	42,3	4.381,8	68,9	4.672,3	68,8	3.603,4	69,0
2002		5.749,6	50,1	6.976,0	49,0	5.379,8	50,5	5.890,5	56,4	6.427,6	46,7	6.547,1	40,1	6.107,7	69,5
2003		7.219,4	25,6	8.498,1	24,7	6.773,4	25,9	7.889,3	33,9	8.105,8	26,1	7.746,5	18,3	9.068,6	48,5
2002 Ocak		5.157,4	4,2	6.093,6	2,5	4.875,1	4,8	5.452,0	10,8	5.188,4	0,2	5.330,0	-0,1	4.809,1	1,3
Şubat		5.289,5	2,6	6.126,1	0,5	5.037,2	3,3	5.936,3	8,9	5.337,7	2,9	5.504,4	3,3	4.891,2	1,7
Mart		5.387,9	1,9	6.251,3	2,0	5.127,5	1,8	6.092,9	2,6	5.383,2	0,9	5.528,3	0,4	4.994,6	2,1
Nisan		5.485,5	1,8	6.402,3	2,4	5.209,0	1,6	6.154,9	1,0	5.779,4	7,4	5.999,4	8,5	5.189,8	3,9
Mayıs		5.508,4	0,4	6.575,7	2,7	5.186,5	-0,4	5.901,1	-4,1	6.060,1	4,9	6.332,8	5,6	5.329,4	2,7
Haziran		5.572,0	1,2	6.855,2	4,3	5.185,0	0,0	5.553,4	-5,9	6.261,0	3,3	6.425,3	1,5	5.821,1	9,2
Temmuz		5.720,7	2,7	7.150,3	4,3	5.289,5	2,0	5.395,0	-2,9	6.600,1	5,4	6.691,4	4,1	6.355,7	9,2
Ağustos		5.842,8	2,1	7.344,4	2,7	5.390,0	1,9	5.441,0	0,9	6.968,7	5,6	7.106,7	6,2	6.599,1	3,8
Eylül		6.024,6	3,1	7.588,3	3,3	5.553,0	3,0	5.661,2	4,0	7.253,4	4,1	7.351,0	3,4	6.992,0	6,0
Ekim		6.213,3	3,1	7.716,0	1,7	5.760,1	3,7	6.122,1	8,1	7.582,4	4,5	7.683,2	4,5	7.312,5	4,6
Kasım		6.314,3	1,6	7.742,1	0,3	5.883,7	2,1	6.324,0	3,3	7.554,3	-0,4	7.584,6	-1,3	7.473,2	2,2
Aralık		6.478,8	2,6	7.866,2	1,6	6.060,4	3,0	6.652,5	5,2	7.163,0	-5,2	7.028,0	-7,3	7.524,8	0,7
2003 Ocak		6.840,7	5,6	8.438,3	7,3	6.358,9	4,9	7.166,9	7,7	7.807,2	9,0	7.693,8	9,5	8.111,0	7,8
Şubat		7.055,7	3,1	8.756,4	3,8	6.542,8	2,9	7.564,7	5,6	8.378,5	7,3	8.228,1	6,9	8.781,4	8,3
Mart		7.281,8	3,2	8.923,4	1,9	6.786,7	3,7	8.157,6	7,8	8.763,0	4,6	8.665,4	5,3	9.024,7	2,8
Nisan		7.410,0	1,8	8.814,0	-1,2	6.986,6	2,9	8.745,8	7,2	8.292,3	-5,4	8.090,0	-6,6	8.834,2	-2,1
Mayıs		7.364,0	-0,6	8.572,8	-2,7	6.999,5	0,2	8.739,4	-0,1	7.918,2	-4,5	7.529,2	-6,9	8.960,2	1,4
Haziran		7.222,2	-1,9	8.573,6	0,0	6.814,7	-2,6	8.073,7	-7,6	7.730,0	-2,4	7.257,3	-3,6	8.996,4	0,4
Temmuz		7.183,5	-0,5	8.644,1	0,8	6.743,0	0,8	7.755,1	-3,9	7.783,7	0,7	7.311,4	0,7	9.049,0	0,6
Ağustos		7.169,4	0,1	8.721,1	1,5	6.686,5	-0,8	7.441,5	-4,0	8.011,7	2,9	7.566,0	3,5	9.205,8	1,7
Eylül		7.173,3	0,1	8.721,1	-0,6	6.706,5	0,3	7.470,1	0,4	8.100,9	1,1	7.615,5	0,7	9.401,2	2,1
Ekim		7.213,4	0,6	8.672,1	-0,6	6.773,5	1,0	7.611,4	1,9	7.907,7	-2,4	7.369,1	-3,2	9.350,7	-0,5
Kasım		7.336,2	1,7	8.728,1	0,6	6.916,4	2,1	7.962,4	4,6	8.274,5	4,6	7.802,7	5,9	9.538,5	2,0
Aralık		7.382,1	0,6	8.762,6	0,4	6.965,7	0,7	7.983,5	0,3	8.302,4	0,3	7.829,3	0,3	9.570,0	0,3

Kaynak: DİE

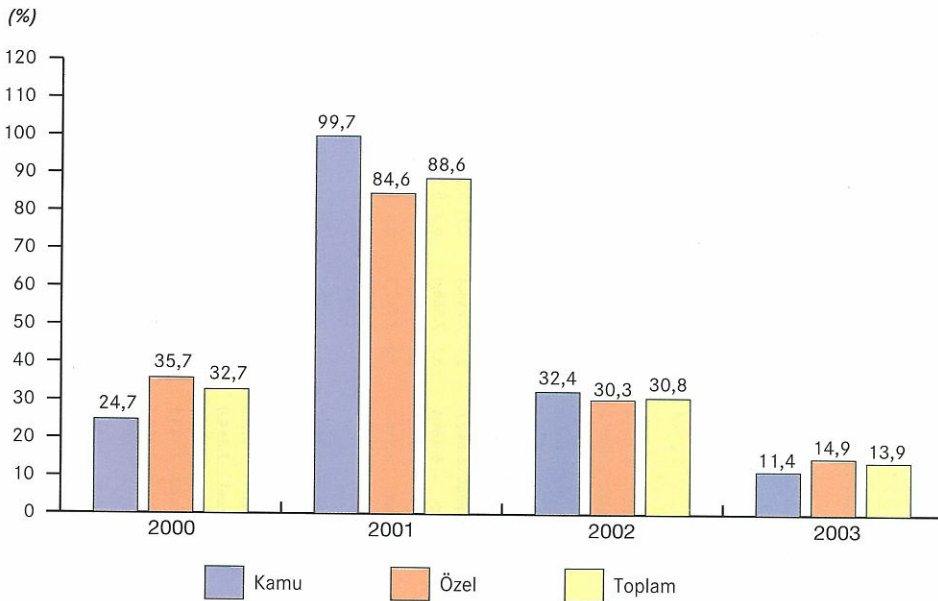
şıya kalınmıştır. Negatif enflasyon oranları TEFE’de dört ay, TÜFE’de iki ay sürmüştür. Yılın geri kalan kısmında TEFE ve TÜFE artış hızları aylık bazda yıl sonu hedefiyle uyumlu şekilde gelişmiştir.

Enflasyondaki olumlu gelişmede; başta para ve maliye politikalarının kararlılıkla uygulanması ve Irak savaşının beklentilerin aksine kısa sürmesine bağlı olarak oluşan güven ortamı ve enflasyon bekleyişlerindeki iyileşme, Türk Lirası’nın diğer ulusal paralar karşısında değer kazanması, maliyet koşullarındaki olumlu gelişme, kamu kesimi fiyatlarının enflasyon hedefi ile tutarlı belirlenmesi, iç talepteki artışın sınırlı düzeyde kalması ve bazı sektör ve tüketim grubu fiyat artışlarının önemli miktarda gerilemesi etkili olmuştur.

Toptan eşya fiyatları endeksi artış oranı bir önceki yıla göre 16,9 puan düşerek % 13,9’a gerilerken, öngörülen hedefin de 2,6 puan altında kalmıştır. Oniki aylık ortalamalara göre de 2002 yılında % 50,1 olan TEFE artış hızı, 2003 yılında 24,5 puan düşerek % 25,6 düzeyinde gerçekleşmiştir (Tablo 50).

2002 yılında % 32,4 olan kamu sektöründeki oniki aylık fiyat artışı, 2003 yılında önemli ölçüde gerileyerek % 11,4’e, % 30,3 olan özel sektördeki fiyat artışı da % 14,9’a gerilemiştir. Oniki aylık ortalamalara göre ise fiyat artış hızları kamu sektöründe % 49’dan % 24,7’ye, özel sektörde % 50,5’den % 25,9’a düşmüştür.

Grafik 12: Toptan Eşya Fiyatları Endeksi Değişim Oranları (Yıl Sonuna Göre)

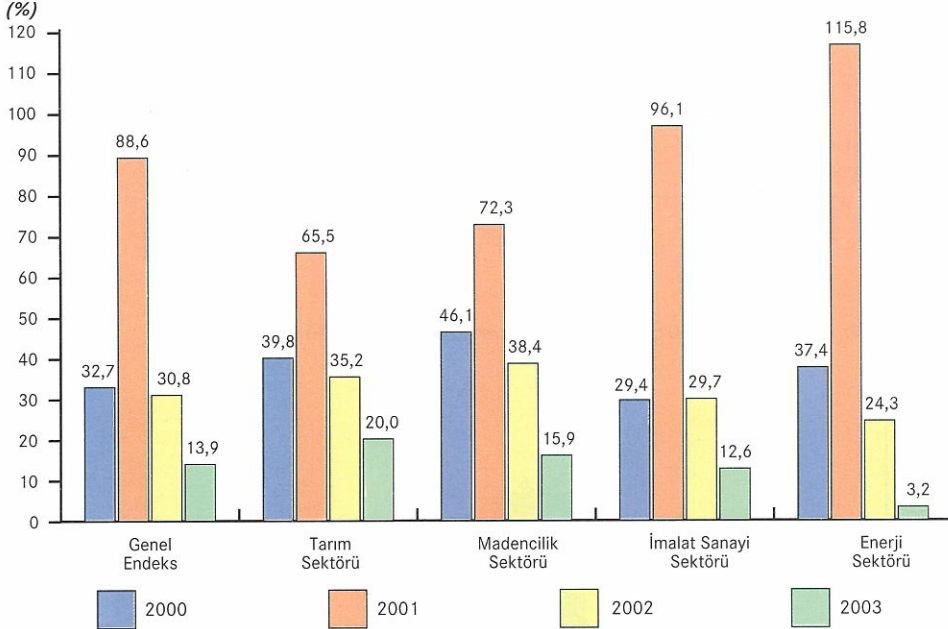
Oniki aylık ortalamalara göre sektörler itibariyle en yüksek fiyat artış hızı % 33,9 ile tarım sektöründe olurken, onu % 26,1 ile madencilik sektörü, % 23,8 ile imalat sanayi sektöründeki fiyat artışları takip etmiş, en düşük fiyat artış hızı ise % 11 ile enerji sektöründe gerçekleşmiştir. Çekirdek enflasyon olarak tanımlanan özel sektör imalat sanayi fiyat artış hızı % 21,8 olmuştur (Tablo 51).

Tablo 51: Toptan Eşya Fiyatları Endeksi (1994=100)

	(Yıllık Ortalama)							
	2000	Değişim (%)	2001	Değişim (%)	2002	Değişim (%)	2003	Değişim (%)
Genel Endeks	2.369,9	51,4	3.830,3	61,6	5.749,6	50,1	7.219,4	25,6
Tarım Sektörü	2.647,1	38,0	3.766,1	42,3	5.890,5	56,4	7.889,3	33,9
Madencilik Sektörü	2.594,6	73,7	4.381,8	68,9	6.427,6	46,7	8.105,8	26,1
İmalat Sanayi Sektörü	2.277,7	56,1	3.796,5	66,7	5.630,8	48,3	6.971,6	23,8
Enerji Sektörü	2.330,4	52,0	4.420,6	89,7	6.618,6	49,7	7.348,7	11,0

Kaynak: DİE

Grafik 13: Sektörler İtibariyle Toptan Eşya Fiyatları Değişim Oranları (Yıl Sonuna Göre)

2002 yılında % 29,7 olan oniki aylık tüketici fiyatları artış hızı, 2003 yılında 11,3 puan düşerek % 18,4'e gerilerken, öngörülen % 20'lik hedefin de 1,6 puan altında kalmıştır. Oniki aylık ortalamalara göre ise 2002 yılında % 45 olan TÜFE artış hızı 2003 yılında 19,7 puanlık düşüşle % 25,3'e gerilemiştir.

Ana harcama grupları itibariyle kültür ve eğlence, ev eşyası, ulaştırma ve konut alt sektörlerindeki fiyat artışları TÜFE genel endeksi artış hızının altında kalmıştır. Giyim ve ayakkabı, sağlık, gıda, içki ve tütün, lokanta, pastane ve otel ile eğitim harcamalarındaki fiyat artışları ise TÜFE genel endeksi artış hızının üzerinde gerçekleşmiştir. En yüksek oranlı fiyat artışı % 37,1 ile eğitim harcamalarında olurken onu, % 34,2 ile lokanta, pastane ve otel, % 28,7 ile gıda, içki ve tütün harcamalarındaki artışlar izlemiştir. En düşük oranlı fiyat artışları da sırasıyla % 14 ile eğlence ve kültür, % 16,7 ile ev eşyası ve % 23,5 ile ulaştırma harcamalarında meydana gelmiştir (Tablo 52).

Tablo 52: Tüketici Fiyatları Endeksi (1994=100)

	(Yıllık Ortalama)							
	2000	Değişim (%)	2001	Değişim (%)	2002	Değişim (%)	2003	Değişim (%)
Genel	2.970,4	54,9	4.586,3	54,4	6.648,6	45,0	8.330,4	25,3
Gıda, İçki ve Tütün	2.586,6	49,8	3.886,8	50,3	5.827,9	49,9	7.501,8	28,7
Giyim ve Ayakkabı	2.489,0	42,1	3.776,1	51,7	5.758,0	52,5	7.315,4	27,0
Konut	3.668,8	63,9	5.751,2	56,8	7.974,8	38,7	9.865,8	23,7
Ev Eşyası	2.270,2	52,4	3.644,4	60,5	5.243,7	43,9	6.122,0	16,7
Sağlık	3.663,8	58,7	5.436,6	48,4	7.544,7	38,8	9.651,6	27,9
Ulaştırma	3.350,6	58,0	5.300,3	58,2	8.049,9	51,9	9.939,2	23,5
Kültür ve Eğlence	2.605,6	38,9	4.119,4	58,1	5.572,6	35,3	6.352,6	14,0
Eğitim	3.827,1	52,2	5.318,6	39,0	8.141,4	53,1	11.158,8	37,1
Lokanta, Pastane ve Otel	3.274,8	52,1	4.666,0	42,5	6.451,6	38,3	8.658,8	34,2
Çeşitli Mal ve Hizmetler	2.632,4	60,7	4.441,0	68,7	6.416,5	44,5	7.960,1	24,1

Kaynak: DİE

Grafik 14: Tüketici Fiyatları Endeksi Değişim Oranları (Yıl Sonuna Göre)

